

Εργασία της μαθήτριας Στεργιούδη Αλίκης

Νίκου Καζαντζάκη, *Ο φτωχούλης του Θεού*, εκδ. Καζαντζάκη, Αθήνα 2011

Το βιβλίο *Ο φτωχούλης του Θεού* του Νίκου Καζαντζάκη αποτελεί μυθιστορηματική βιογραφία του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, τον οποίο γνώρισε ο συγγραφέας στο ταξίδι του στην Ιταλία. Ο Φραγκίσκος της Ασίζης είναι ο κεντρικός ήρωας του βιβλίου, ο οποίος είναι ένα πλούσιο αρχοντόπουλο, γιος του Πέτρου Μπερναρντόνε από την Ασίζη, που ψάχνει τον αληθινό Θεό. Αφηγητής είναι ο φράτε Λεόνε, ένας ταπεινός ζητιάνος που περιπλανιέται στον κόσμο ζητώντας το Θεό και που αποτελεί προσωπείο του συγγραφέα. Όταν φτάνει στην Ασίζη, συναντά τον Φραγκίσκο, ένα πλούσιο αρχοντόπουλο που βασανίζεται από παρόμοιες αναζητήσεις. Ο Φραγκίσκος πιστεύει ότι μέσα από τον Λεόνε του μιλά ο Θεός. Εγκαταλείπει, λοιπόν, την πλούσια ζωή του και επιλέγει να ζήσει απομονωμένος σαν άστεγος. Συγκρούεται με τον πατέρα του και ακολουθώντας τις θεϊκές επιταγές, βγαίνει στον κόσμο για να κηρύξει την αγάπη, το ιδανικό της πενίας και την απάρνηση των υλικών αγαθών. Περνάει τα πάνδεινα στον δρόμο προς την αγιοσύνη. Ο Θεός παρουσιάζεται σαν ένας αόρατος δυνάστης που ζητάει με σαδιστική χαρά από τον Φραγκίσκο της Ασίζης να απαρνηθεί την ίδια του την ύπαρξη, και εκείνος με μαζοχιστική λατρεία δέχεται τη πρόσκληση. Όλη η ζωή του γίνεται ένας αγώνας ανάμεσα σε αυτό που η θρησκεία θεωρεί αμαρτία και στις αναπόφευκτες ανθρώπινες ανάγκες του. Κάποια στιγμή ένας από τους ήρωες του βιβλίου αναρωτιέται αν τελικά ο Παράδεισος είναι δημιούργημα της ανθρώπινης φαντασίας. Ο Φραγκίσκος της Ασίζης μένει αμίλητος όπως μένουν αμίλητοι και όσοι δεν θέλουν να πιστέψουν ότι το μόνο που έχουμε είναι το εδώ και τώρα. Ταξιδεύει για να κηρύξει την αγάπη και την ειρήνη και νιώθει πως είναι χρέος του να προστατεύσει τους ανθρώπους από τον δρόμο που οδηγεί στην Κόλαση και ταυτόχρονα, χρέος του να τους οδηγήσει "στον Παράδεισο". Ο ήρωας της ιστορίας ιδρύει το Τάγμα των Φραγκισκανών μοναχών που τον βοηθάει στην αποστολή του. Το βιβλίο μιλάει για ολόκληρη την ζωή του Φραγκίσκου. Γίνεται εμφανές πως υπάρχει μία μεγάλη εσωτερική σύγκρουση μέσα στο μυαλό του Φραγκίσκου που βάζει τον αναγνώστη σε σκέψεις και όσον αφορά την δική του ζωή.

Αυτή η εσωτερική σύγκρουση διαφαίνεται τη στιγμή που περιγράφει τις συμβουλές του πατέρα και της μητέρας του: «Αιώνια παλεύουν μέσα μου οι δυο τους· όλη μου η ζωή, μάθε, είναι το πάλεμα αυτό· μπορεί να παίρνουν διαφορετικά ονόματα –Θεός και Σατανάς, πνέμα και σάρκα, καλό και κακό, φως και σκοτάδι, όμως πάντα είναι η μάνα μου κι ο κύρης. Ο πατέρας μου μέσα μού φωνάζει: "Κέρδισε, πλούτισε, δώσε χρυσάφι, αγόρασε οικόσημο, γίνου άρχοντας· μονάχα ο πλούσιος κι ο άρχοντας αξίζουν στον κόσμο να ζουν. Μην είσαι καλός, χάθηκες· ένα δόντι να σου σπάζουν, μασέλα να τσακίζεις· μη ζητάς να σε αγαπούν μα να σε φοβούνται· μη συχωρνάς, χτύπα!" Κι η μάνα, τρέμει μέσα μου

η φωνή της, μου λέει σιγά, φοβισμένα, μην την ακούσει ο κύρης: “Να ’σαι καλός, Φραγκίσκο μου, να ’χεις την ευχή μου· ν’ αγαπάς τους φτωχούς, τους ταπεινούς, τους αδικημένους· σου ’καμαν κακό; Συχώρνα!” Παλεύουν μέσα μου η μάνα μου κι ο κύρης, κι όλη μου τη ζωή μάχουμαι να τους φιλιώσω· μα δε φιλιώνουν· δε φιλιώνουν, φράτε Λεόνε, και γι’ αυτό υποφέρω». Ο κεντρικός ήρωας της ιστορίας παρουσιάζει όπως και ο Χριστός, δύο φύσεις. Στον ένα πόλο βρίσκεται ο Φραγκίσκος ως άνθρωπος και στον άλλο πόλο βρίσκεται ο Φραγκίσκος ως άγιος: στον ίδιο ήρωα ενυπάρχουν ο πειρασμός της ανθρωποσύνης και η αποστολή της αγιοσύνης. Από τη μία πλευρά, δηλαδή έχουμε τον Φραγκίσκο, ως Άνθρωπο, που αποκαλύπτεται η θνητή φύση του για την ανθρώπινη απόλαυση με ανθρώπινη συμπεριφορά, καθώς αναδεικνύονται οι συμβουλές του πατέρα του για απόκτηση πλούτου ενώ από την άλλη πλευρά, έχουμε τον Φραγκίσκο, ως Άγιο, που αποκαλύπτεται η αθάνατη φύση του για τη θεϊκή αποστολή, καθώς αναδεικνύονται οι συμβουλές της μητέρας του για απόκτηση αυτάρκειας και επικράτηση του Καλού και της Αγάπης.

Ο συγγραφέας λοιπόν, αναδεικνύει μια άλλη διάσταση: την πνευματική, ιδεολογική και ηθική περιπέτεια του Ανθρώπου, προκειμένου να επιτύχει με τον αγώνα και την αυτοθυσία τη “θεο-ανθρώπινη” σωτηρία του και ελευθερία του. Οι χαρακτήρες του έργου αποτελούν πρόσωπα τόσο με ρεαλιστικά και επικά στοιχεία, όσο και με ανθρώπινα και θεολογικά χαρακτηριστικά· ζουν, μιλούν, υπάρχουν, δρουν και προπάντων σκέφτονται ως απλοί ήρωες, ως υπερφυσικοί “υπερ-ήρωες” και ως ρεαλιστικοί “αντι-ήρωες”: στοιχεία και χαρακτηριστικά που συνυπάρχουν και ενυπάρχουν σε κάθε σημείο του έργου. Είναι ένα βιβλίο για το πως η θρησκεία σταδιακά μπορεί να διαβρώσει την ανθρώπινη ύπαρξη, σε σημείο ο άνθρωπος να μην αναγνωρίζει τον ίδιο του τον εαυτό. Ο συγγραφέας με το μυθιστόρημά του αυτό δείχνει τον δρόμο που ουσιαστικά πρέπει να ακολουθεί ένας άνθρωπος προκειμένου να μεταρσιωθεί η σάρκα σε ψυχή και να μετουσιωθεί η ύλη σε πνεύμα. Ποιος είναι λοιπόν ο πιο κατάλληλος, ο πιο σωστός δρόμος για να έρθουμε πιο κοντά στον Θεό; Απάντηση δεν υπάρχει και κανείς δεν μπορείς να μας ορίσει ποιον δρόμο πρέπει να ακολουθήσουμε, παρά μόνο η καρδιά μας. Ο Θεός δεν βρίσκεται στις εκκλησίες, αλλά μέσα μας.